

Janusz Stefaniak

"Patriotyzm w procesie wychowawczym na tle przemian historycznych w Polsce XIX i XX wieku", Sabina Bober, Poznań-Warszawa 2008 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 17/2, 263-264

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Sabina B o b e r, *Patriotyzm w procesie wychowawczym na tle przemian historycznych w Polsce XIX i XX wieku*. Poznań – Warszawa 2008, ss.100.

W ostatnich czasach w Polsce mówi się o kryzysie wychowawczym młodego pokolenia. W mediach prawie w ogóle nie ma programów *stricto sensu* patriotycznych. Natomiast coraz więcej programów deprecjonujących i ośmieszających wartości katolickie i patriotyczne. Z drugiej strony lansuje się ideologię liberalną i relatywizm o różnych zabarwieniach. Tzw. polityczna poprawność staje się często obowiązującym wyznacznikiem nie tylko w życiu publicznym. W dobie globalizacji wielu uważa miłość Ojczyzny za relikwyt przeszłości. Obserwuje się narastający proces dystansowania się Polaków od patriotyzmu pojmowanego wg tradycyjnych norm i wartości. W polskiej tradycji, ze względu na uwarunkowania geopolityczne i bolesną historię wielu Polaków rozumie patriotyzm głównie, a nawet wyłącznie jako zbrojną obronę granic, udział w powstaniach narodowych czy przystąpienie do oddziałów partyzanckich. Tymczasem w warunkach pokoju i niepodległości przejawy miłości Ojczyzny są z reguły mniej heroiczne i oczywiste, ale również pożądane. Obecnie w epoce rodzącego się nowego państwa europejskiego patriotyzm tradycyjnie pojmowany zdaje się zanikać. Czyżby był już kategorią anachroniczną?

Oto dylematy, przed którymi stanęła Autorka, podejmując się niełatwego zadania. Mianowicie dokonała próby przeglądu szeroko pojmowanego patriotyzmu w procesie wychowawczym na tle przemian historycznych w Polsce XIX i XX wieku. Cezury chronologiczne publikacji obejmują przestrzeń ok. 200 lat, od upadku Rzeczypospolitej po narodziny III RP. Praca składa się z trzech rozdziałów. Wątpliwość budzi sformułowanie pierwszego rozdziału pt. *Losy polityczne Polski*. Nie wydaje mi się on zbyt precyzyjny i spójny w kontekście następných dwóch rozdziałów. W zasadzie ma charakter opisu omawianých wydarzeń. Autorka podaje znane na ogół fakty, zamieszczając przydługie niekiedy cytaty. W zasadzie w całej publikacji strona faktograficzna zdecydowanie dominuje. Natomiast umyka, bądź jest w tle niezbędna analiza historyczna. W drugim rozdziale przedstawione zostały postawy patriotyczne w różnych kontekstach dziejowych. Zwrócono uwagę na wiele problemów; w tym m.in. jak patriotyzm funkcjonował i jakim ulegał dewaluacjom (np. sprawa Konstytucji 3 Maja czy też powstania narodowe (s. 53 – 55). Konsekwentnie i rzeczowo udokumentowana jest ta problematyka. Docelowym wyznacznikiem dociekań naukowych jest szeroko pojmowana Niepodległość. Przede wszystkim będą to Kościół i szkoła, ale również harcerstwo, wojsko, a nawet i wychództwo polityczne na obczyźnie. To te instytucje głównie pielegnowały patriotyczne wzorce i tradycje kulturowe (s. 63-67).

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku słusznie Autorka zauważa wagę kultywowanych wartości patriotycznych i narodowych. Największy „problem” z patriotyzmem, zdaniem Autorki, dotyczy czasów powojennych. W nowej rzeczywistości po 1944 r. patriotyzm został *de facto* wpisany w ideologiczny gorset komunizmu. W konsekwencji wszechwładna indoktrynacja i ateizacja dewalutowała tradycyjnie pojmowany patriotyzm. Dotyczyła ona wszystkich sfer życia. Nie sposób się z tymi wywodami zgodzić.

Podstawą źródłową publikacji są opracowania, głównie historyczne. Incydentalnie wykorzystani też inne źródła drukowane. W zakończeniu publikacji Autorka sięgnęła do wybranych wypowiedzi na stronach internetowych. W takim przypadku zawsze rodzi się pytanie czy są to miejsca najważniejsze i czy jest ich wystarczająca ilość. Źródła te dotyczą wszakże różnych konotacji pojęcia patriotyzm. Dzisiaj ta forma przekazu może niektórym nie dziwić, ale też nie można jej zbyt przeceniać. Gdyby problematykę podjętą przez dr Bober potraktować w szerszym kontekście historycznym, to oczywiście dobrze byłoby wykorzystać szerszą bazę źródłową. Np. przesłedzić spory i polemiki w tej materii na łamach współczesnej prasy.

Reasumując, recenzowana publikacja jest bardzo wartościowa i przydatna. Sygnalizuje przede wszystkim problem wychowania patriotycznego w omawianym okresie. Problematyka ta jest bowiem aktualna zwłaszcza w dzisiejszych czasach. Stąd publikacja powinna być wykorzystywana przez szkoły i placówki oświatowe.

Janusz Stefaniak

Rola i miejsce Instytutu Historii Kościoła KUL w historiografii. Red. J. Walkus z. Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, ss. 212.

Prezentowana pozycja książkowa powstała z okazji 45-tej rocznicy oficjalnego erygowania przez Kongregację Seminariorów i Uniwersytetów Katolickich Instytutu Historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Redaktor, ks. prof. dr hab. Jan Walkusz, postawił sobie za cel ukazanie aspektu historiograficznego dorobku naukowego Instytutu, będącego wytworem badań i pracy związanych z nim strukturalnie historyków Kościoła polskiego. We Wstępie zauważył, że aczkolwiek zestawienia i liczby mają swoje znaczenie, to jednak ważniejsze wydaje się określenie zagadnień i omówienie sposobu ich prezentacji stojących w centrum zainteresowań i dogłębnych analiz podejmowanych przez uczonych badaczy dziejów kościelnych (s. 6-7). W książce usiłowano więc zwrócić uwagę na postawy i opcje metodologiczne, ukazanie zapatrywań na dzieje, ich rozumienia i sposobu interpretacji, określenie wiodących kierunków zainteresowań badawczych i form ich popularyzacji oraz wydobycie i określenie swoistej „sukcesji” metodologiczno-badawczej. Wszak